

ANNEX V. Gestió dels béns comunals forestals

Per determinades actuacions, obres i activitats que venen regulades per la llei 6/1998 Forestal de Catalunya i que es vulguin dur a terme en els terrenys forestals de titularitat pública o bé privada, cal sol·licitar permís al Departament de Medi Ambient i Habitatge per la seva autorització o informe preceptiu.

Planificació

Les activitats, obres o actuacions en finques que estan planificades en algun instrument d'ordenació forestal (IOF) vigent, no necessiten sol·licitar informe preceptiu per dur a terme l'activitat planificada, tan sols ho han de comunicar per escrit a l'administració forestal, ja que quan es va aprovar l'instrument d'ordenació forestal, les actuacions planificades queden autoritzades per al període de duració de la planificació.

Els diferents instruments d'ordenació vigents en l'actualitat, i per a Catalunya, són els Projectes d'Ordenació Forestal (POF), Plans Tècnics de Gestió i Millora Forestal (PTGMF) i els Plans Simples de Gestió Forestal (PSGF). Estan regulats per la legislació forestal vigent, i el seu contingut i estructura s'ha de basar en les "Instrucciones Generales de Ordenacion de Montes Arbolados" (IGOMA 1971) per als POFs, i en les Instruccions de redacció de PTGMF i PS del Centre de la propietat forestal (CPF 2004), aquestes últimes només vigents a Catalunya.

Els IOF contenen un anàlisi de totes les característiques de la foresta en concret, el seu estat legal i administratiu, l'estat natural, definició d'usos i objectius, un inventari d'existències (fustaneres, pastures, biodiversitat...) i la planificació d'actuacions per assolir els objectius plantejats en un període de vigència que generalment és de 10 anys. Concretament, l'apartat de l'Estat Legal de la foresta, aporta moltes dades de cara a la defensa de la propietat de la finca, comparant les dades cadastrals, registrals, elements físics que permeten el correcte partitionament de la finca, etc. D'aquesta manera amb els límits correctament definits es pot registrar correctament la cabuda, delimitació i enclavaments de la finca. No obstant és d'importància cabdal que aquestes dades siguin consensuades i es basin en un rescabament profund d'informació per tal de no complicar més la situació registrant una delimitació errònia.

Tot i que en els últims anys s'ha seguit un bon ritme de planificació de les forests comunals, ja que el DMAH en subvenciona el 100% del cost, ha proliferat l'intrusisme professional i diverses empreses amb poca qualificació que ha desembocat en males planificacions, amb dèficit d'actuacions silvícoles i escassa utilitat per a la gestió. Segurament aquest fet ha provocat que a partir de l'any 2008 el DMAH hagi limitat el pressupost de redacció de IOF a un màxim de 40.000 euros per finca. Aquest fet però, va en detriment de les grans forests, amb més de

1.200 ha, fent poc viable la planificació ben feta de finques de grans dimensions i propiciant la minimització de despesa d'inventari i la divisió de finques grans per a la seva planificació, xocant de front amb un dels principals objectius de l'ordenació de forests que és l'agrupació.

Gestió dels béns de titularitat pública

Els comunals propietat de la Generalitat de Catalunya, són gestionats directament per l'administració forestal. No obstant, les comunitats vinculades, a través de les entitats locals que les representen, generalment participen en la gestió, bàsicament sol·licitant aprofitaments. En virtut de l'article 53.2 de la Llei 6/1998 Forestal de Catalunya, les entitats locals poden emetre informe de les activitats i planejaments fets en les finques del seu terme municipal, i l'administració forestal ha d'informar a les entitats locals de les actuacions que es duran a terme dins els municipis. A banda d'això, i del que prescriu la Llei 27/2006, d'accés a la informació en matèria de medi ambient, no existeix altra reglamentació que canalitzi la participació dels pobles amb drets comunals sobre finques de propietat de la Generalitat.

Els comunals propietat de les entitats locals poden ser gestionats directament per l'administració local, o per l'administració forestal mitjançant un conveni de col·laboració, com estableix la legislació forestal catalana però que no s'ha acabat de materialitzar en cap cas.

Els beneficis de la gestió i aprofitament dels béns comunals de les entitats locals són en favor dels pobles vinculats a aquests, i en el cas que estiguin deshabitats, van a parar a les arques municipals. No obstant, no existeix un reglament que reguli l'accés als aprofitaments o al seu producte per part dels veritables beneficiaris d'aquests, és a dir l'accés dels veïns d'aquests pobles als aprofitaments de llurs comunals.

Per al foment de la gestió forestal sostenible, el DMAH destina anualment ajudes per a les entitats locals, en concepte de subvencions per a planificació, actuacions silvícoles de millora, adquisició de maquinària, etc. Aquestes ajudes venen complementades en alguns casos per ajuts dels Espais Naturals Protegits, i suposen un incentiu a l'hora de gestionar les forests comunals i a dur a terme accions antieconòmiques necessàries, com la prevenció d'incendis, aclarides i accions silvícoles no comercials, repoblacions, etc.

Existeixen a més Plans de foment de l'economia i la industrialització per a algunes comarques (el Pallars Jussà en l'àmbit que ens pertoca) que poden afavorir la gestió i aprofitament dels béns comunals, o plans estatals de desenvolupament rural (com el que afecta a l'Alta Ribagorça) al mateix efecte.

Per a les forests catalogades d'UP (també per als no catalogats) (i algun altre cas excepcional), la gestió s'estructura en base a tres programes anuals;

- Programa d'aprofitaments; Previsió dels aprofitaments a realitzar en el respectiu any per a la forest.
- Programa de millores; Actuacions a realitzar a càrrec del fons de millores.
- Programa d'inversions directes; Actuacions que executa directament l'administració forestal.

Anualment, el DMAH pública l'oferta pública de fustes i llenyes on és recull per comarques la relació d'aprofitaments ofertats per al període vigent. Generalment el procediment de contractació és per subhasta i d'arbres en peu.

Existeixen a Catalunya diverses organitzacions científicotècniques emmarcades en la gestió i investigació del sector forestal que realitzen una important tasca pel que fa a la promoció i la innovació i que presten un valuós servei a la planificació i gestió dels boscos públics i comunals de Catalunya, com són el CTFC i el CREAM.

El Centre Tecnològic Forestal de Catalunya, és un consorci format pel Consell Comarcal del Solsonès, la Universitat de Lleida, la Diputació de Lleida, la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació, el Centre de Desenvolupament Rural Integrat de Catalunya (CEDRICAT) i la Generalitat de Catalunya.

La missió del CTFC és contribuir a la modernització i a la competitivitat del sector forestal i al desenvolupament sostenible del medi natural per mitjà de la recerca, la formació i la transferència de tecnologia a la societat.

El Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) és un centre públic l'objecte del qual és generar nous coneixements i eines en l'àmbit de l'ecologia terrestre, especialment la forestal, per millorar la planificació i gestió del medi natural, rural i urbà.

Gestió dels béns de propietat privada

Tot i que prop del 80% de les forests de Catalunya són de propietat particular, en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran aquesta proporció s'inverteix en favor de les forests públiques en les comarques d'Aran, Pallars Sobirà i Alta Ribagorça, i representa al voltant de la meitat en les comarques del Pallars Jussà, Alt Urgell i Cerdanya.

La gestió particular sense planificació, necessita informe preceptiu favorable o l'autorització de l'administració forestal, pel que els propietaris forestals que volen dur a terme alguna actuació,

sigui de millora o aprofitament ho han de sol·licitar a l'oficina comarcal del DMAH o a l'òrgan gestor de l'espai natural on s'emplaça la finca si és el cas.

En cas que la finca particular disposi d'un instrument d'ordenació forestal vigent en que estigui programada l'actuació només caldrà que ho comuniqui per escrit a l'administració forestal, tal com especifica la llei, ja que totes les actuacions d'un IOF aprovat tenen per defecte informe preceptiu favorable. Així, la comunicació de l'actuació a l'administració forestal es necessària per a una correcta regulació de l'activitat forestal en la que per diversos factors (risc d'incendi, períodes crítics per la fauna, risc de plagues...) l'administració forestal podria condicionar una actuació ja aprovada.

L'organisme, entitat de dret públic amb participació del sector privat i del DMAH, que promou i regula l'ordenació i gestió dels boscos privats i la concessió d'ajudes per a la gestió forestal privada és el Centre de la Propietat Forestal (CPF). El CPF participa en l'elaboració dels plans de producció forestal formulant propostes i suggeriments, a la vegada que emet els informes tècnics amb relació a la seva adequació al Pla general de política forestal. D'altra banda, és l'òrgan competent per a la tramitació i l'aprovació dels plans tècnics de gestió i millora forestal (PTGMF) i dels plans simples de gestió forestal (PSGF). També vetlla perquè s'executin i es compleixin els compromisos que s'hi estableixen. Inicialment, va ser creat pel Parlament de Catalunya com a òrgan desconcentrat del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, per mitjà de la Llei 6/1988, de 30 de març, forestal de Catalunya, per tal d'impulsar la planificació i la gestió sostenible dels boscos privats. La Llei 7/1999, de 30 de juliol, del Centre de la Propietat Forestal, va modificar la Llei forestal de Catalunya, va donar la forma actual al CPF i li va conferir l'estatus d'empresa pública. El Decret 297/1999, de 26 de novembre, va atribuir al Departament de Medi Ambient les competències en matèria forestal i la Llei 4/2000, de 26 de maig, de mesures administratives i fiscals, hi adscriu, també, el CPF.

El Consorci Forestal de Catalunya, és una organització forestal privada que vetlla pels interessos dels silvicultors, propietaris forestals privats i del sector forestal en general. Realitza diverses activitats de promoció del sector forestal privat i representa els interessos dels seus socis davant d'organitzacions autonòmiques, estatals i europees. Va ser creat al 1948 per un grup de destacats silvicultors catalans. Va representar la primera organització forestal de Catalunya i de l'estat espanyol. També existeixen altres organitzacions que agrupen els propietaris forestals com l'Institut Català de St. Isidre, Unió de Pagesos, Joves Agricultors, etc.

Gestió mixta

ADF's, les agrupacions de defensa forestal són associacions formades per propietaris forestals i els ajuntaments dels municipis del seu àmbit territorial i tenen com a finalitat la prevenció i la lluita contra els incendis forestals. Per constituir-se en ADF cal que estiguin representats com a

mínim el 20 % dels titulars forestals de l'àmbit en qüestió o que la superfície agrupada representi com a mínim el 30 % de la superfície forestal dels municipis que la integrin. Així mateix, és necessari que en formin part l'ajuntament o els ajuntaments dels termes municipals agrupats.

Els objectius i incidència de les ADF's es basa en tasques de prevenció i suport a l'extinció d'incendis forestals, manteniment i millora d'infraestructures de prevenció, vigilància i extinció i difusió i sensibilització de la societat envers la problemàtica dels incendis forestals.

En alguns casos, les ADF's s'impliquen en la gestió silvícola de les forests amb la doble finalitat de la prevenció d'incendis i la gestió directa del bosc.

Un precedent notable d'aquesta gestió, amb una gran presència de forests comunals és el cas de l'ADF Mig Pallars, que durant els anys 90 dugué a terme gestió forestal sostenible en set municipis del Pallars Sobirà mitjançant ajuts del programa LIFE de la Unió Europea. L'ADF Mig Pallars va crear una oficina forestal l'any 1996 que durant prop de set anys desenvolupà activitats lligades a la gestió forestal sostenible i plurifuncional en els boscos comunals del seu àmbit, compatibilitzant la gestió forestal amb activitats ecoturístiques i divulgatives entorn al bosc.

A la comarca de la Cerdanya també trobem dos bons exemples de ADF's dedicades des de fa uns set anys a fer gestió dels boscos municipals i prevenció activa. Es tracta de l'ADF Solana de Cerdanya, que agrupa a cinc municipis, i Baga de Cerdanya, que agrupa a cinc més. Disposen de tractors, desbrossadores, cabrestanys, tot terreny, motoserres, desbrossadores, etc.

Consortis

A partir de la dècada dels anys quaranta del segle XX, s'inicià una important tasca de repoblació forestal a l'Estat espanyol, basada en un pla de repoblacions dissenyat per la República. La iniciativa seguia diverses finalitats, d'entre les quals estava el control de l'erosió, l'increment en la producció fustanera i la pal·liació dels efectes de l'èxode rural proporcionant treball a les comunitats rurals, que a més es beneficiaven d'avantatges fiscals pel fet de no haver de pagar la contribució rústica de les forests repoblades.

Aquests consorcis, promoguts pel Patrimonio Forestal del Estado inicialment, i posteriorment per l'ICONA, permeteren repoblar gran nombre de forests comunals desarbrades de les comarques pirinenques, entrant directament en el CUP. Nombroses comunitats de veïns, s'acolliren a consorcis per a la repoblació de les seves forests, en que l'administració forestal finançava els treballs de plantació dels arbres, atorgant un elenc a la forest (que automàticament esdevé d'utilitat pública si és que ja no ho era existeixen consorcis no declarat

d'UP). La propietat del vol (arbrat) pertany al promotor del consorci durant la vigència d'aquest (50-90 anys), i la propietat de terreny continua essent del titular de la forest.

El ritme de repoblació ha disminuït notablement en els últimes dècades, no obstant la figura del consorci es pot aplicar a altres finalitats per tal de millorar l'estat o la gestió de finques comunals. El Reglament de Forests i la legislació forestal permet el consorci entre l'administració forestal i propietaris de forests comunals o d'altre tipus per a una determinada finalitat.

Custòdia

Quan és la societat civil la promotora de la conservació o millora de l'entorn es pot emprar el terme custòdia del territori, en creixent popularitat avui en dia.

És una filosofia de conservació i gestió responsable del territori basat en un acord voluntari. Els mecanismes de custòdia del territori abracen la totalitat de pactes possibles entre una entitat de custòdia (associacions, fundacions, empreses, persones particulars) i els propietaris d'un bé patrimonial (finques, camins, edificis o activitats d'interès, elements, característiques o valors d'espais naturals) que s'avinguin a cedir la gestió, implicar-s'hi, col·laborar i deixar-se assessorar per l'entitat de custòdia de manera voluntària.

En els últims anys s'han dut diverses iniciatives de custòdia del territori (tenir cura de la terra) en l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran, a la Terreta, la muntanya d'Àlinya, el congost de Monrebei, etc. Aquesta modalitat de gestió està tenint bona acollida i presenta facilitats notables en àmbits de conservació i fa possible una diversificació d'estratègies de dinamització i valorització dels recursos patrimonials tant naturals com culturals i socials, d'una manera molt flexible.